

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเวียงฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้แนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการศึกษา โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมและระบบการกำจัดขยะ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโครงการ
3. แนวคิดการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมและระบบการกำจัดขยะ

การกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการดำเนินงาน ได้แก่ การเก็บรวบรวมขยะ และระบบการกำจัดขยะ มีรายละเอียด ดังนี้

ก. การเก็บรวบรวมขยะ

(1) ภาชนะรองรับขยะ

- ระบบถังรวม
- ระบบสองถัง
- ระบบสามถัง

(2) ที่ตั้งถังขยะ

(3) จุดเก็บรวบรวมขยะ

(4) ชนิด ปริมาตร นำหนักขยะ

(5) พนักงานเก็บขยะ

(6) เวลาเก็บขยะ และความถี่ในการเก็บ

(7) ยานพาหนะที่ใช้ในการขนขยะ

(8) เส้นทางการขนถ่ายขยะ

(9) ปัจจัยที่มีผลต่อการเก็บขยะมูลฝอย

ข. ระบบการกำจัดขยะ การกำจัดขยะอย่างมีระบบถูกต้องตามหลักวิชาการ มีหลักการใหญ่ ๆ ดังนี้

(1) ระบบการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ

(2) ระบบการเผา

(3) ระบบการทำปุ๋ยหมัก

นอกจากการกำจัดทั้ง 3 ระบบนี้แล้ว ยังมีการจัดการขยะหลาย ๆ แบบมาผสมผสานกัน เพื่อนำของเสียมาใช้ได้อีก (Recycle process) และการกำจัดขยะโดยกระบวนการชีวภาพ (Bio-tech process)

1. ระบบการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ (Sanitary landfill process) เป็นการนำขยะมาฝังหรือกองในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ ใช้เครื่องจักรกลเคลื่อนและบดอัดให้ยุบตัวลง แล้วใช้ดินกลบทับและบดอัดให้แน่นอีกครั้งหลังจากนั้นนำขยะมาเทและเกลี่ยให้ทั่วและบดอัดอีกเป็นชั้นๆ สลับด้วยชั้นดินกลบป้องกันกลิ่น แผลง น้ำฝนชะล้าง และเหตุรำคาญอื่น ๆ ทั้งนี้ อินทรีย์สารที่มีอยู่จะถูกย่อยสลายตามธรรมชาติโดยจุลินทรีย์ทำให้ขยะยุบตัว และเกิดก๊าซมีเทนขึ้นในชั้นของขยะ

ระบบการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะมีวิธีปฏิบัติ 3 วิธี ดังนี้

1) วิธีฝังกลบบนพื้นที่

2) วิธีฝังกลบแบบขุดร่อง

3) วิธีฝังกลบแบบหุบเขา

2. ระบบการเผา (Incineration process) เป็นวิธีการกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพดีมากที่สุดวิธีหนึ่งสามารถลดปริมาณขยะได้ประมาณ 70-90% อาศัยลักษณะสมบัติของขยะที่สามารถติดไฟได้ในเตาเผาขยะ โดยมีอากาศหรือเชื้อเพลิงเสริม ภายใต้อุณหภูมิความดันที่เหมาะสม ขึ้นอยู่กับรูปแบบและขนาดของเตาเผา ซึ่งมีกระบวนการเผาแต่ละชนิดดังนี้

1) เตาเผาชนิดมีแผงตะกรับ

2) เตาเผาแบบไร้อากาศควบคุมไหม้สมบูรณ์

3) เตาเผาแบบใช้ตัวกลางทำความร้อน

3. ระบบการทำปุ๋ยหมัก (Composting process) เป็นการทำปุ๋ยหมักจากขยะโดยมีวิธีการหมัก 2 ชนิด ได้แก่

3.1 การหมักแบบใช้อากาศ (Aerobic composting) เป็นการย่อยสลายอินทรีย์ในสภาวะที่มีออกซิเจน กระบวนการหมักประกอบด้วยกลไกที่สำคัญ 2 ชนิด ดังนี้

ก. การย่อยสลายอย่างเข้มข้น

ข. การย่อยสลายขั้นสุดท้าย

3.2 การหมักแบบไร้อากาศ (Anaerobic composting) เป็นการย่อยสลายสารอินทรีย์โดยไม่มีออกซิเจน ผลที่ได้จะเกิดก๊าซมีเทน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

4. ระบบการแยกขยะนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก (Recycle process) เป็นการเตรียมขยะก่อนไปสู่ระบบการกำจัด ปัจจุบันมีการรณรงค์อย่างแพร่หลาย ให้มีการคัดแยกขยะแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ โรงงานแยกขยะจะมีการแยกโดยใช้แรงงานคน และเครื่องจักร วัสดุที่แยกสามารถนำไปใช้เป็นวัตถุดิบต่อไป

5. ระบบการกำจัดขยะด้วยวิธีเทคนิคชีวภาพ (Bio-tech process) เป็นการขจัดข้อเสียในการแปรเปลี่ยนอินทรีย์สารจากขยะให้เป็นสิ่งที่มีมูลค่า เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจการอื่นต่อไป และสามารถนำไปจำหน่ายได้แก่ ก๊าซชีวภาพ (Bio gas or Methane) และปุ๋ยธรรมชาติที่ได้จากการย่อยสลายชีวภาพ (Bio digest)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโครงการ

การวัดความสำเร็จของโครงการ วรเดช จันทรร (2536) ได้กล่าวว่าการวัดผลสำเร็จของการบริหารโครงการจะต้องวัดที่ 5 ปัจจัย กล่าวคือ

1) ผลผลิต (Output) คือผลที่เกิดขึ้นเมื่อโครงการนั้นเสร็จ การดูว่าโครงการนั้นสำเร็จหรือไม่นั้น ดูจากการก่อสร้างเป็นไปตามแบบมาตรฐานที่วางไว้หรือไม่ เงินค่าใช้จ่ายเป็นไปตามวงเงินที่กำหนดไว้หรือไม่ การดำเนินงานสำเร็จตามกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่ เป็นต้น เช่น โครงการสร้างหมู่บ้านคนจน ผลผลิตก็คือบ้าน สำหรับให้คนจนอยู่อาศัย

2) ผลลัพธ์ (Outcomes) คือผลที่เกิดตามมาหลังผลผลิต เช่น โครงการสร้างหมู่บ้านคนจน ผลผลิตก็คือบ้าน ผลลัพธ์ก็คือ การที่มีคนจนเข้าไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นๆ

3) ผลกระทบ (Impacts) คือ ผลที่เกิดจากทั้งผลผลิต และผลลัพธ์ของโครงการ อาจเป็นผลที่ได้คาดคิดหรือไม่คาดคิดมาก่อน ซึ่งอาจเป็นผลทางบวกหรือผลทางลบก็ได้

- 4) ระดับมิตรภาพของหน่วยงานปฏิบัติกับหน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ
- 5) ระดับของความขัดแย้ง กับประชาชนในท้องถิ่น

มยุรี อนุมานราชชน (2543) สรุปความหมายของความสำเร็จของโครงการหมายถึงโครงการดำเนินงานด้วยเทคนิคที่เหมาะสม หรือดำเนินงานได้ดีเป็นไปตามกำหนดการ และผู้เกี่ยวข้องกับโครงการเป็นคนสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานในองค์กรแม่ ผู้ปฏิบัติงานผู้ใช้บริการ และผู้รับบริการต่างรู้สึกพึงพอใจผลการปฏิบัติงานโครงการอย่างมาก จะเห็นว่าความหมายของความสำเร็จของโครงการดังกล่าว ไม่ได้รวมถึงการดำเนินงานโครงการตามกำหนดการ และภายใต้กรอบของงบประมาณของโครงการ เช่น ความหมายแรก ดังนั้น ความล่าช้ากว่ากำหนดการและการใช้งบประมาณมากกว่าที่วางแผนไว้อาจไม่ใช่สิ่งสำคัญถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่เป็นคนสำคัญเกิดความพึงพอใจสูงสุดต่อผลการดำเนินงานโครงการ โดยทั่วไปโครงการที่อ้างว่าประสบผลสำเร็จ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ตอบสนองวัตถุประสงค์ประการใดประการหนึ่งของโครงการ จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่น่าอ้างว่าการดำเนินงานโครงการประสบผลสำเร็จ แต่จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปว่า การดำเนินงานตามโครงการภายใต้กรอบของงบประมาณ และกำหนดเวลามีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของโครงการน้อยกว่าปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโครงการ ลักษณะการบริหารโครงการซึ่งสัมพันธ์อย่างมากต่อความสำเร็จของโครงการแต่อาจจะไม่ทำให้โครงการบรรลุผลสำเร็จ ได้แก่

1. ข้อมูลป้อนกลับจากองค์กรแม่หรือจากผู้ใช้บริการ / ผู้รับบริการ
2. การนำเทคนิคโครงข่ายมาใช้อย่างรอบคอบ
3. การใช้กลยุทธ์ดำเนินงานสนับสนุนโครงการที่เหมาะสม
4. โครงสร้างองค์กรเหมาะสมกับกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน
5. กระบวนการควบคุมโครงการเพื่อจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้นำมาดำเนินการอย่างเพียงพอ
6. การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในการจัดทำกำหนดการและงบประมาณ
7. องค์กรแม่จัดโครงสร้างองค์กรแบบยืดหยุ่น
8. องค์กรแม่ผูกพันต่อกำหนดการ งบประมาณที่กำหนด และเป้าหมายด้านเทคนิค
9. องค์กรแม่มีความกระตือรือร้นในการสนับสนุนโครงการ
10. องค์กรแม่ต้องการเสริมสร้างศักยภาพภายในองค์กร
11. ผู้บริหารโครงการผูกพันต่อกำหนดการงบประมาณและเป้าหมายด้านเทคนิค

12. ผู้ใช้บริการ/ผู้รับบริการผูกพันต่อกำหนดการงบประมาณและเป้าหมายด้าน

เทคนิค

13. ประชาชนให้ความสำคัญสนับสนุนโครงการอย่างกระตือรือร้น
14. กฎหมายไม่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารโครงการ
15. รัฐบาลไม่เฉื่อยชามากเกินไป/ให้ความสำคัญสนับสนุนโครงการ
16. จำนวนหน่วยงานของรัฐบาล/ประชาชนที่เกี่ยวข้องน้อยที่สุด

ลักษณะการบริหารโครงการบางประการมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก ในลักษณะที่เป็นเส้นตรงกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ กล่าวคือ ลักษณะที่จะกล่าวต่อไปนี้จะก่อให้เกิดความสำเร็จ หรือในทำนองเดียวกันโครงการที่ไม่มีลักษณะดังกล่าวอาจจะประสบความล้มเหลวได้เช่นกัน

ความผูกพันต่อเป้าหมายของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน

1. การคาดคะเนต้นทุนเริ่มแรกได้ถูกต้อง
2. ระดับศักยภาพที่มากพอของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน
3. ทุนเพียงพอที่จะทำให้โครงการแล้วเสร็จ
4. การวางแผนและการควบคุมทางเทคนิคอย่างเพียงพอ
5. การเริ่มต้นโครงการขณะที่มีปัญหาน้อยที่สุด
6. การบริหารที่เน้นงาน
7. การบริหารที่ไม่ใช้ระบบราชการ
8. ผู้บริหารโครงการปฏิบัติงานโครงการตลอดเวลา
9. เกณฑ์ที่ใช้วัดความสำเร็จของโครงการได้กำหนดไว้ชัดเจน

ลักษณะการบริหารโครงการบางประการสัมพันธ์อย่างมากต่อความล้มเหลวของโครงการกล่าวคือ โครงการที่มีลักษณะต่อไปนี้ อาจทำให้โครงการไม่ประสบความสำเร็จ

1. รายงานความก้าวหน้าไม่ได้นำมาใช้มากพอ และ/หรือรายงานความก้าวหน้าอย่างผิวเผิน
2. ผู้บริหารโครงการไม่มีความชำนาญด้านการบริหารที่เพียงพอ และ/หรือไม่มีความชำนาญด้านเทคนิค
3. ผู้บริหารโครงการไม่มีอิทธิพลมากพอ และ/หรือไม่มีอำนาจหน้าที่มากพอ

4. ผู้ใช้บริการ/ผู้รับบริการไม่มีอิทธิพลมากพอ
5. การประสานงานกับผู้ใช้บริการ/ผู้รับบริการน้อยมาก
6. ผู้ปฏิบัติงานขาดความเห็นอกเห็นใจผู้ใช้บริการ/ผู้รับบริการ
7. ผู้ใช้บริการ/ผู้รับบริการไม่สนใจเรื่องงบประมาณ
8. ทีมงานไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และหรือแก้ไขปัญหาคำคัญ ๆ
9. โครงสร้างของกลุ่มทีมงานมากเกินไป
10. สมาชิกทีมงานรู้สึกไม่มั่นคงในงานและ/หรือขาดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ในการปฏิบัติงาน

11. องค์การแม่บริหารงานแบบไม่ยืดหยุ่นและไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ
12. ผู้บริหารโครงการไม่ประสานงานกับองค์การแม่
13. ผู้บริหารโครงการไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์การแม่ และ/หรือ
ไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์การแม่
14. โครงการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมประเภทใหม่
15. โครงการซับซ้อนมากเกินไปจนกว่าที่จะสามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จ
16. โครงการริเริ่มด้วยงบประมาณที่น้อยเกินไป
17. ไม่กำหนดโครงสร้างโครงการในระยะเริ่มแรก
18. ไม่มีความพยายามในการดำเนินงานโครงการ
19. กำหนดการที่ไม่อาจเป็นจริง
20. กระบวนการเปลี่ยนแปลงไม่ถูกนำมาดำเนินการมากพอ
21. ผู้บริหารโครงการและบุคลากรของรัฐมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน
22. มติมหาชนไม่ให้การสนับสนุน

2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม

จากความสำเร็จในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาระหว่างประชาชนกับรัฐที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชนในต่อกิจกรรมต่างๆ ตามนโยบายของรัฐและในที่สุด การกระจายอำนาจการบริหารงานจึงเกิดขึ้นดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่ายังไม่สมบูรณ์ก็ถือว่าได้พัฒนาก้าวไปข้างหน้าได้ระดับหนึ่งแล้ว มีทฤษฎีและแนวคิดมากมายที่กล่าวถึงความสำคัญของการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ได้แก่

ไพร์ตัน เตชะรินทร์ (2527) เสนอความคิดไว้ว่าการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย และชุมชนนั้นๆ ต่อกิจกรรมใดๆ ก็ตาม จะมีกระบวนการร่วมศึกษาสาเหตุของปัญหา กำหนด ทิศทางโครงการและแผนงานของการตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น และร่วมกัน บริหารด้วยสติปัญญา แรงงาน และการลงทุนอย่างเต็มความสามารถ รวมไปถึงการประเมิน ติดตามผล และกระทำกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่องแทนการคิดแบบเดิมๆ ว่า “ประชาชน ต้องรอรับนโยบายโครงการกิจกรรม และการสนับสนุนทุนจากรัฐเพียงอย่างเดียว” และไพร์ตัน เตชะรินทร์ ยังได้เสนอแนวทางการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า 1) ต้องยึดถือจากความต้องการ ของประชาชนเป็นสิ่งที่เริ่มต้นที่จะทำกิจกรรมใด ๆ แม้ว่าอาจจะต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจให้ ยอมรับกิจกรรมนั้น ๆ ก่อนก็ตาม 2) การดำเนินกิจกรรมต้องเป็นระบบกลุ่มสร้างพลังและให้เห็น แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว 3) ให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ โดยไม่ต้องอาศัยคนภายนอกให้มากที่สุด และให้รู้สึกว่าเป็นกิจกรรมนั้น ๆ เป็นของชุมชนเอง 4) การทำกิจกรรมต้องให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต การใช้ทรัพยากร ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชน 5) ผู้นำที่สามารถทำให้คนในชุมชนยอมรับ ในกิจกรรมนั้น ๆ ได้ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ 6) การมีส่วนร่วมของชุมชนต้องเข้าร่วมตั้งแต่ เริ่มต้นการหาข้อมูล การหาทางแก้ปัญหา การตัดสินใจ การวางแผนดำเนินการ การปฏิบัติ รวมไปถึงการติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและดูแลการดำเนินกิจกรรมให้ ต่อเนื่องในระยะยาว เพื่อให้เกิดผลของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและอย่างยั่งยืน

อานุกาฬ ธีรลภ (2528) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมของ L.J.Carry เป็น 2 แบบ คือ การมีส่วนร่วมแบบมีตัวแทน ซึ่งง่ายต่อการจัดระเบียบในการดำเนินการ การกำหนด นโยบายการควบคุม และการมีส่วนร่วมแบบไม่มีตัวแทนจะเข้าร่วมโดยตรงในรูปแบบของคณะ กรรมการ หรือเป็นกลุ่มใหญ่ในการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด

วิชัย เทียนน้อย (2533) ได้ให้แนวคิดลักษณะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โครงการของรัฐไว้ว่า การดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิด หากจะให้ผลดียิ่งขึ้น ต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การขอความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นเพื่อ ช่วยเหลือกิจกรรมในโครงการนั้นพร้อมทั้งการนำกฎหมายมาใช้อย่างพอเหมาะ และควรมี การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันอย่างสอดคล้องในเชิงนโยบาย เช่น กรมป่าไม้ กรมพัฒนาที่ดิน กรมทรัพยากรธรณี และสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

สุพัตรา สุภาพ (2534) ได้พูดถึงบรรทัดฐานส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมว่า มนุษย์มีกฎข้อบังคับ เช่น วิถีชาวบ้านหรือวิถีประชา (Folk ways) เป็นสิ่งที่เคยชินต่อการปฏิบัติ ไม่รู้สึกเป็นภาระ ไม่มีกฎหมายข้อบังคับใดๆ ส่วนจารีตหรือกฎศีลธรรม (More) มีข้อบังคับให้ปฏิบัติจะมีความรู้สึกรุนแรงถ้าผู้ใดฝ่าฝืนแต่ก็มีการสืบทอดกันมา และกฎหมาย (Laws) เป็นสิ่งสำคัญในระบบสังคมที่ซับซ้อน (Complex society) กฎหมายส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากองค์การทางการเมือง

สุพัตรา สุภาพ (2534) กล่าวในด้านสังคม เศรษฐกิจ ว่าแต่ละหน่วยครอบครัวก็เป็นสถาบันเศรษฐกิจ เมื่อสมาชิกหาเงินเพื่อเอามาใช้จ่าย เพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจครอบครัวได้แล้วก็จะมีผลต่อการรวมกิจกรรมของชุมชนนั้นได้

สุพรชัย มั่งมีสิน (2535) อ้างถึง R. Stavenhagen ซึ่งกล่าวถึงการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นว่าหมายถึงกระบวนการที่สมาชิกของชุมชนทำงานร่วมกันบนพื้นฐานความต้องการ ความสนใจเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการดำเนินงานร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อมและอ้างจากแนวความคิดของ Soetjipto Wisarojone อีกรว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง ประชาชนเป็นผู้นำการพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญการวางแผน การปฏิบัติตามแผนและเป็นผู้รับผิดชอบจากการดำเนินกิจกรรมของโครงการ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังสามารถจำแนกเป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้หลายแบบและแนวความคิดนี้ได้มีผู้กล่าวไว้เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ดังที่จะอ้างถึงแนวความคิดของการจัดรูปแบบดังต่อไปนี้

อนงค์ พัฒนจักร (2535) อ้างถึงแนวความคิดรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจาก World Health Organization ที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน (planning) ที่มีการวิเคราะห์ปัญหาลำดับความสำคัญ เป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร มีวิธีการประเมินผล และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม (implementation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการใช้ทรัพยากร ควบคุมการใช้งบประมาณ การให้ประโยชน์ ประชาชนสามารถนำเอากิจ

กรรมมาใช้ประโยชน์ซึ่งจะเป็นแนวทางเพื่อพึ่งตนเองได้ในอนาคต รวมไปถึงการควบคุมสังคมได้ และการได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์ในพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน

ส่วนแนวความคิดขององค์การสหประชาชาติ อนงค์ พัฒนจักร ได้สรุปไว้ว่ามี การแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (spontaneous) เป็นแบบอาสาสมัคร หรือรวมตัวกัน การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (induced) เป็นการเข้าร่วมด้วยความต้องการ เห็นชอบและสนับสนุนจากรัฐบาล การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (coercive) โดยการจัดการของรัฐหรือ ถูกบังคับจากรัฐ

อนงค์ พัฒนจักร (2535) ยังให้ความเห็นเกี่ยวกับเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ของประชาชนไว้ว่า การเริ่มต้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นความต้องการของประชาชนเอง มิใช่จากนโยบายของรัฐ แต่องค์กรของประชาชนจะเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมใน กิจกรรมนั้น ๆ ทั้งที่รัฐซึ่งมีนักวิชาการและงบประมาณก็ต้องพร้อมที่จะให้การสนับสนุนทุก ๆ ด้าน อาทิ การฝึกอบรมและการให้การปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้แบ่งวิธีการ วัตถุประสงค์มีส่วนร่วมไว้ 4 แบบ

- 1) วัดตามประเภทขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน
- 2) วัดตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม เช่น ระดับการตัดสินใจ ระดับความ ร่วมมือและระดับการใช้ประโยชน์
- 3) วัดตามประเภทของผู้มีส่วนร่วม คือ บุคคลในท้องถิ่น ผู้นำในท้องถิ่น และเจ้า หน้าที่ต่างชาติ
- 4) วัดตามรูปแบบของการมีส่วนร่วม ซึ่งมีมีส่วนร่วมแบบทางตรงและแบบทางอ้อม

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2539) ได้สรุปแนวคิดของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนจากการศึกษาวิจัยประเมินผลโครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทย เพื่อเร่งรัดฟื้นฟูต้นน้ำลำธาร (รพต.) ของกรมป่าไม้ไว้ว่า ต้องศึกษาชุมชนเกี่ยวกับการเข้าใจในปัญหาความต้องการของชุมชน มีการวิเคราะห์ปัญหา การประเมินการจัดการและติดตามผล การดำเนินงานระยะต่าง ๆ ควร ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้นำแนวคิดของการมีส่วนร่วม ของกรรมการศึกษานอกโรงเรียน (2534) ซึ่งกล่าวว่าการเข้าไปร่วมในชุมชน การเข้าไปเรียนรู้ จากประชาชน และกระตุ้นให้ประชาชนมีบทบาทเป็นผู้นำให้มีส่วนร่วมทั้งด้านการเก็บข้อมูลและ

เลือกกิจกรรมต่าง ๆ การวางแผนโครงการ การปฏิบัติงาน การประเมินผล และรายงานผล การพัฒนา การเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมของประชาชนและให้เห็นความสำคัญของระบบเครือข่ายที่มีผลต่อประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนต่อการดำเนินกิจกรรมของโครงการ

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่โครงการนั้น ในลักษณะของรูปธรรมจะมีมิติการมีส่วนร่วม 4 มิติ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและทำอย่างไรหรือการร่วมวางแผน
- 2) การมีส่วนร่วมในการเสียสละในการพัฒนาการลงมือปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ
- 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์จากกิจกรรมโครงการ
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

2.4 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

เทศบาลตำบลเวียงฝาง ได้ดำเนินการก่อสร้างโครงการกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจรเสร็จสมบูรณ์ในเดือนสิงหาคม 2547 และเข้าสู่กระบวนการกำจัดขยะมูลฝอยครบวงจรตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2547 เป็นต้นมา

เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย (มปป.) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่าเป็นกระบวนการของการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ของโครงการอย่างมีระบบ โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น และประชุม รอดประเสริฐ (2529) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

- 1) ช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการดำเนินการมีความชัดเจน
- 2) ช่วยให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์สูงสุด
- 3) ช่วยให้เห็นงานบรรลุวัตถุประสงค์
- 4) ช่วยแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบของโครงการ
- 5) ช่วยสร้างขวัญ กำลังใจและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในโครงการ
- 6) ช่วยให้การตัดสินใจในการบริหารโครงการเป็นข้อมูลที่สำคัญในการวางแผนหรือ

กำหนด นโยบายของผู้บริหาร

Scriven (อ้างใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2537) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการว่าเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่เกิดขึ้นด้วยมาตรการที่มีค่าน้ำหนักเป็นเกณฑ์ที่เลือกจากจุดมุ่งหมายของโครงการ ดังนั้นกิจกรรมของการประเมินผลโครงการ จึงได้แก่

- 1) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2) การให้น้ำหนักความสำคัญของจุดมุ่งหมาย
- 3) การเลือกจุดมุ่งหมายในการประเมินผล

การประเมินผลมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ 2 ประการ คือ

- 1) การประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation) ได้แก่ การประเมินโครงการในระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินอยู่ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้นโดยการให้ข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ต่อผู้ประเมินผลโครงการ
- 2) การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) ได้แก่ การประเมินผลเมื่อโครงการได้สิ้นสุดลงเรียบร้อยแล้ว เพื่อประโยชน์ในการศึกษาคุณค่าของโครงการ และเพื่อการพิจารณานำลักษณะที่ดีของโครงการไปใช้ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันต่อไป

Tyler (อ้างใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2537) เป็นนักประเมินรุ่นแรกๆ ในปี ค.ศ. 1930 และเป็นผู้ที่เริ่มต้นบุกเบิกแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการมีความเห็นว่าการประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่าง (performance) กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้ โดยมีมติความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง จากคำจำกัดความของการประเมินดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่ามีแนวคิดว่าการประเมินจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ดูได้จากผลผลิตของโครงการว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แต่แรกหรือไม่เท่านั้น แนวความคิดในลักษณะดังกล่าวนี้เรียกว่า “แบบจำลองที่ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก”

Shertzer & Linden (อ้างในเยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2544) ได้ให้คำจำกัดความของการประเมินว่า คือ การมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การตัดสินความเพียงพอของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

Worthen & Sander (อ้างในสุวิมล ตีรกานันท์, 2545) ให้ความหมายของการประเมินว่าเป็นการพิจารณาคุณค่าของสิ่ง ๆ หนึ่ง ประกอบด้วยการจัดหาสารสนเทศเพื่อตัดสินคุณค่าของแผนงาน ผลผลิต กระบวนการ หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือการพิจารณาศักยภาพของทางเลือกต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

ดังนั้น การประเมินผล (Evaluation) เป็นขบวนการตีความหมาย (Interpretation) และตัดสินคุณค่า (Value Judgement) สิ่งที่ได้จากการวัดผลประเมินผลต้องอาศัยวิธีการที่มี

ระบบแบบแผนในการรวบรวมข้อมูล ตลอดจนเหตุผลประกอบการพิจารณาตัดสินว่า ดีหรือเลวอย่างไร เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมประการใด ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบการประเมินโครงการได้ดังนี้

1. รูปแบบจำลองที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก คือ เป็นการเปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่าง (Performance) กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้
2. รูปแบบจำลอง Countenance ของ Stake ได้เน้นว่า การประเมินโครงการจะต้องมี 2 ส่วน คือ การบรรยาย (Descriptive) และการตัดสินคุณค่า (Judgement)
3. รูปแบบจำลองความไม่สอดคล้องกัน โดย Provus ได้เสนอแบบจำลองในการประเมิน ผลโครงการ ชื่อ แบบจำลองการประเมินความไม่สอดคล้องกัน (The Discrepancy Evaluation Model) ซึ่งเป็นผลจากความพยายามที่จะประยุกต์ทฤษฎีการประเมินและการจัดการ (Evaluation and Management Theory) มาใช้กับการประเมินโปรแกรมในระบบโรงเรียน แบบจำลองนี้เป็นแบบที่ประเมินโปรแกรมที่โปรแกรมกำลังดำเนินอยู่ มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาและประเมินโปรแกรมในขณะเดียวกัน
4. รูปแบบจำลองชิปปี้ (CIPP) เป็นรูปแบบที่ D.L. Stufflebeam และคนอื่นๆ ได้เสนอเพื่อ การประเมินโครงการจากแนวคิดกว้างๆ โดยจำแนกการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้
  - 1) การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
  - 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
  - 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้ เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ
  - 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเพื่อตัดสินและดูผลสำเร็จของโครงการ
5. รูปแบบจำลองของ Alkin ได้แบ่งขอบข่ายการประเมินเป็น 5 ประเด็น ซึ่งทั้ง 5 ประเด็นนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงความพยายามที่จะจัดสรรนิเทศ (Information) จำแนกแต่ละประเด็นได้ดังนี้
  - 1) การประเมินผลที่จะเป็นในการให้ข่าวสาร เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับสถานะของระบบ ซึ่งเราเรียกการประเมินผลแบบนี้ว่า การประเมินระบบ (System Assessment)

2) การประเมินผลที่เป็นการให้ข่าวสาร เพื่อช่วยในการเลือกเฟ้นโปรแกรม เฉพาะโดยหวังว่าจะได้พบกับความต้องการทางการศึกษาในแง่ใดแง่หนึ่ง เราเรียกการประเมินซึ่ง มักเกิดก่อนการนำไปใช้เป็นเครื่องมือว่า การจัดเตรียมโปรแกรม

3) การประเมินผลที่จำเป็นในการจัดหาข่าวสารที่เกี่ยวข้อง กับขอบข่ายที่จะ นำโปรแกรมมาใช้ได้ตั้งตั้งใจ และเกี่ยวข้องกับกลุ่มที่สนใจจะใช้โปรแกรม เรียกว่าการประเมินการ นำไปใช้ (Program Implementation)

4) การประเมินผลที่เป็นการจัดหาข่าวสารระหว่างที่โปรแกรมยังดำเนินอยู่ วัตถุประสงค์ต่างๆกำลังประสบผลสำเร็จ และผลลัพธ์ที่ไม่คาดคิดกำลังจะเกิดขึ้น ข่าวสารเช่นนี้ คือ คุณค่าในการขยายขอบข่ายโปรแกรม ซึ่งเรียกว่าการปรับปรุงโปรแกรม (Program Improvement)

5) การประเมินผลที่จำเป็นในการจัดหาข่าวสารที่ผู้ทำการตัดสินใจได้ใช้ในการ ตัดสินเกี่ยวกับคุณค่าของโปรแกรม และศักยภาพในการขยายขอบข่ายให้กว้างขวางของ โปรแกรม เพื่อให้ใช้ได้กับสถานการณ์ที่สอดคล้องกันเรียกว่าเป็นการรับรองโปรแกรม(Program Certification)

6. รูปแบบจำลองของ Welch ในการประเมินโครงการตามแนวของ Welch เมื่อจะ ดำเนินการประเมินโครงการใดๆ จำเป็นจะต้องตอบคำถาม 3 ข้อ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ ประเมิน คือ

1) ทำไมต้องประเมินหรือประเมินทำไม จากการตอบคำถามน่าจะให้ผู้ประเมิน ทราบถึงความสำคัญของปัญหาที่จะต้องประเมินว่าการประเมินในครั้งนั้น เป็นการประเมินผล ความก้าวหน้า (Formative Evaluation) การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) หรือการ ประเมินผลเพื่อการบริหาร (Administrative Evaluation)

2) ประเมินอะไร จากการตอบคำถามนี้ จะทำให้ผู้ประเมินทราบวัตถุประสงค์ของ การประเมิน

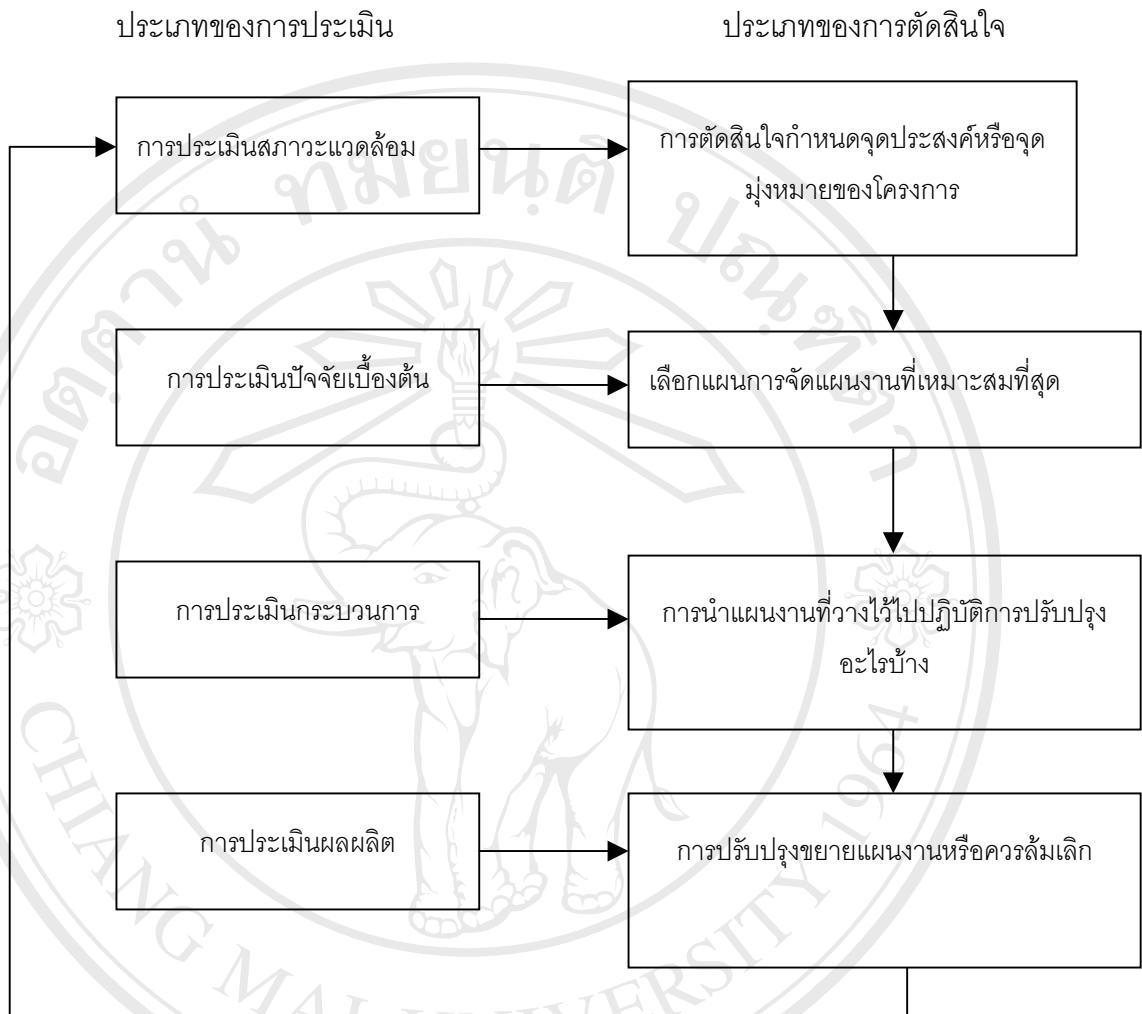
3) ประเมินอย่างไร จากการตอบคำถามนี้ ผู้ประเมินจะได้ทราบถึงวิธีการ และ ขั้นตอนขั้นตอนของกระบวนการประเมิน

จากรูปแบบการประเมินทั้ง 6 รูปแบบดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า รูปแบบ การประเมินแบบซีบีพี (CIPP Model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับการประเมินโครงการธรรมาภิบาล เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของอำเภอเมืองน่าน ครั้งนี้ที่สุด กล่าวคือ เป็น รูปแบบที่สามารถประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่างๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ โดย

เฉพาะการประเมินผลโครงการอบรม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่น จุดด้อยของการอบรม เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรม แผนการอบรมได้ทันที่ และมีการประเมินรวมสรุปหลังโครงการอบรมสิ้นสุดแล้ว เพื่อบ่งชี้ถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการอบรมซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวสารแบบสะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมกว้างขวาง

รูปแบบการประเมินของชิปปี้ (CIPP)

รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ เสนอโดย Stufflebeam อ้างในสมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2537) แห่งมหาวิทยาลัยโอไฮโอ (Ohio State University) สหรัฐอเมริกา คำว่า ชิปปี้ (CIPP) เป็นคำย่อของคำว่า Context Input Process Product ซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินแบบชิปปี้ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่เหมาะสมในองค์ประกอบของการประเมินแบบชิปปี้ และจุดไฟกัสนในการตัดสินใจ รายละเอียดได้ดังแผนภาพที่ปรากฏ ดังนี้

ที่มา: สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2537

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 ด้านการจัดการขยะมูลฝอย

สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการมูลฝอยของเทศบาลในประเทศไทย : สถานการณ์ในปัจจุบันและทิศทางในอนาคต ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และเทศบาลในเขตปริมณฑล ส่วนใหญ่มีสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยในทำนองเดียวกันหมด จะมีก็แต่เทศบาลนครกว่าครึ่งที่มีวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง ส่วนเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบล จะมีวิธีการกำจัดที่ถูกต้องน้อยมาก

สุณี ขวัญศิริโรจน์ (2532) ได้ทำการศึกษาเรื่องนโยบายและกฎหมายด้านการจัดการมูลฝอยของประเทศไทย พบว่ารัฐได้ทำการกำหนดนโยบายในการจัดการมูลฝอยไว้ 2 ประการหลัก คือ ให้ถือว่ามูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนที่รัฐพึงเข้าไปจัดการแก้ไขและรัฐจะให้การสนับสนุนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย มีหลายฉบับเช่น พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ค่อนข้างล้าสมัย และยังไม่มีความหมายใดมีเนื้อหาครอบคลุมในรายละเอียดของระบบการจัดการมูลฝอยได้อย่างครบถ้วน

สมควร โพธิสาร (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมในการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอย ของเทศบาลในประเทศไทย พบว่าเทศบาลต่าง ๆ มีระดับความไม่เป็นธรรมทางสังคมในการให้บริการขนขยะค่อนข้างสูง และตัวแปรทางการบริการ อันได้แก่ จำนวนประชากรจำนวนงบประมาณ การจัดสรรทรัพยากร และรูปแบบการทำงานของระบบราชการมีผลก่อให้เกิดความเป็นธรรมค่อนข้างสูง

สุทธิพงษ์ ทองสุข (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบ การเก็บขยะของกรุงเทพมหานครและเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ด้านประสิทธิภาพการเก็บขน เอกชนดำเนินการได้ผลดีกว่ากรุงเทพมหานครเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ในด้านคุณภาพการเก็บขน เอกชนมีคุณภาพ

ต่ำกว่ากรุงเทพมหานครดำเนินการเองมาก สรุปได้ว่า กรุงเทพมหานครดำเนินการเก็บขยะดีกว่า การจ้างเอกชนเข้ามาเก็บขน

สมพงษ์ สิทธิโชคสกุลชัย และคณะ (2534) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสถานการณ์ การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนบน จากการศึกษาพบว่าอัตราการผลิต ขยะมูลฝอยเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ลิตรต่อคนต่อวัน ขยะมูลฝอยส่วนใหญ่มาจากอาคารที่พักอาศัย และร้านค้าทั่วไป ค่าธรรมเนียมในการเก็บขยะเฉลี่ย 10.07 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน และพบว่า มีปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างคิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 20-40

2.5.2 ด้านการประเมินผลโครงการ

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ (2543) ได้ศึกษาการจัดการขยะชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพในโครงการวิจัยการจัดการขยะชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ : รูปแบบและมาตรการ ทางสังคมเศรษฐศาสตร์ การจัดการ และกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาขยะชุมชน และหารูปแบบที่ เหมาะสมในการลดปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิดโดยผู้ผลิตในชุมชน พบว่าหากเทศบาลส่งเสริม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมยอมรับและปฏิบัติตามกระบวนการในรูปแบบที่สร้างขึ้นภายใต้กลไกที่ เอื้ออำนวยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การจัดการและกฎหมาย จะทำให้สามารถลดปริมาณ ขยะชุมชนได้และเป็นการส่งเสริมการนำวัสดุที่ไม่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่

เสถียร รุจิรวนิช และคณะ (2543) ได้ประเมินผลได้ทางเศรษฐศาสตร์จากการ คัดแยกขยะโดยมุ่งหมายให้ปริมาณขยะที่จะนำไปกำจัดมีจำนวนลดลง พบว่า ในส่วนของประชาชน ในชุมชนส่วนใหญ่สามารถคัดแยกประเภทขยะได้อย่างถูกต้อง และขยะมีมูลค่าในสัดส่วนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 9.33 - 16.32 คิดเป็นมูลค่าต่อปริมาณขยะที่ผลิตทั้งหมดสูงขึ้นประมาณ 1.19 - 2.00 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับผลการศึกษาในส่วนพนักงานเก็บขนขยะมีรายได้เฉลี่ยจากการขายขยะ มีมูลค่าภายในกลุ่มผู้เก็บขนส่วนใหญ่ประมาณ 501 - 1,000 บาท/คน/สัปดาห์ เมื่อพิจารณา เป็นรายบุคคลพบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ประมาณ 100 บาท/คน/วัน

นภาพร ทิศอรุณ (2546) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินค่าทางเศรษฐศาสตร์ของการ เก็บขยะชายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ขยะสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการได้ อาชีพเก็บขยะชายเฉลี่ยรายได้ 225.31 บาทต่อวัน และสร้างรายได้ให้แก่พนักงานเก็บขนขยะ

จากการคัดแยกขยะขาย โดยพนักงานขนขยะของเอกชน มีรายได้เฉลี่ยรายได้ 88.24 บาท/วัน ส่วนพนักงานของเทศบาลมีรายได้เฉลี่ยรายละ 52.20 บาทต่อวัน และการเก็บขยะมีส่วนในการลดต้นทุนในการนำขยะไปฝังกลบปีละ 1,640,967 บาท หรือทำให้ต้นทุนในการจัดการขยะลดลงปีละ 3,647,729.70 บาท

ชิต ณะไชย (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประเมินโครงการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้แผนการปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดปี 2540 จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า มีความจำเป็นในการจัดให้มีโครงการรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยที่โครงการมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการดำเนินการและหน่วยงานที่รับผิดชอบมีความพร้อมในด้านบุคลากรแต่ยังขาดงบประมาณและสื่อที่ใช้ในการดำเนินการยังขาดประสิทธิภาพ จึงทำให้การดำเนินการยังไม่บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้อาสาสมัครที่มีการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สังคม หาญวงศ์ (2543) ได้ทำการประเมินความพร้อมโครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบน ระยะเริ่มต้นโครงการ : กรณีศึกษาพื้นที่จัดการต้นน้ำสบสาย อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้การดำเนินโครงการต่างๆ ของกรมป่าไม้หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การศึกษาข้อมูลสภาพแวดล้อมความต้องการของชุมชน และเงื่อนไขที่เป็นปัญหา ด้านปัจจัยป้อน แผนงาน กระบวนการควรมีการเตรียมแผนงานที่ชัดเจน และการกำหนดยุทธวิธีที่เหมาะสมเพื่อสามารถบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ในระยะเริ่มต้นยังไม่คล่องตัวและยังมีปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความพร้อมการดำเนินงานโดยภาพรวมในระดับปานกลาง

มนัส สุวรรณ และคณะ (2544) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมประชาชน ชาวเขาลุ่มน้ำแม่จัน-แม่สลอง พบว่า ปัจจัยป้อนของโครงการและกิจกรรมที่ดำเนินงานมีประสิทธิภาพและความเหมาะสมในระดับที่น่าพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินงานและมีความเหมาะสมมากเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้องาน จำนวนชุมชนและกระบวนการทำงาน กระบวนการพัฒนาที่ดำเนินการอยู่มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพใน

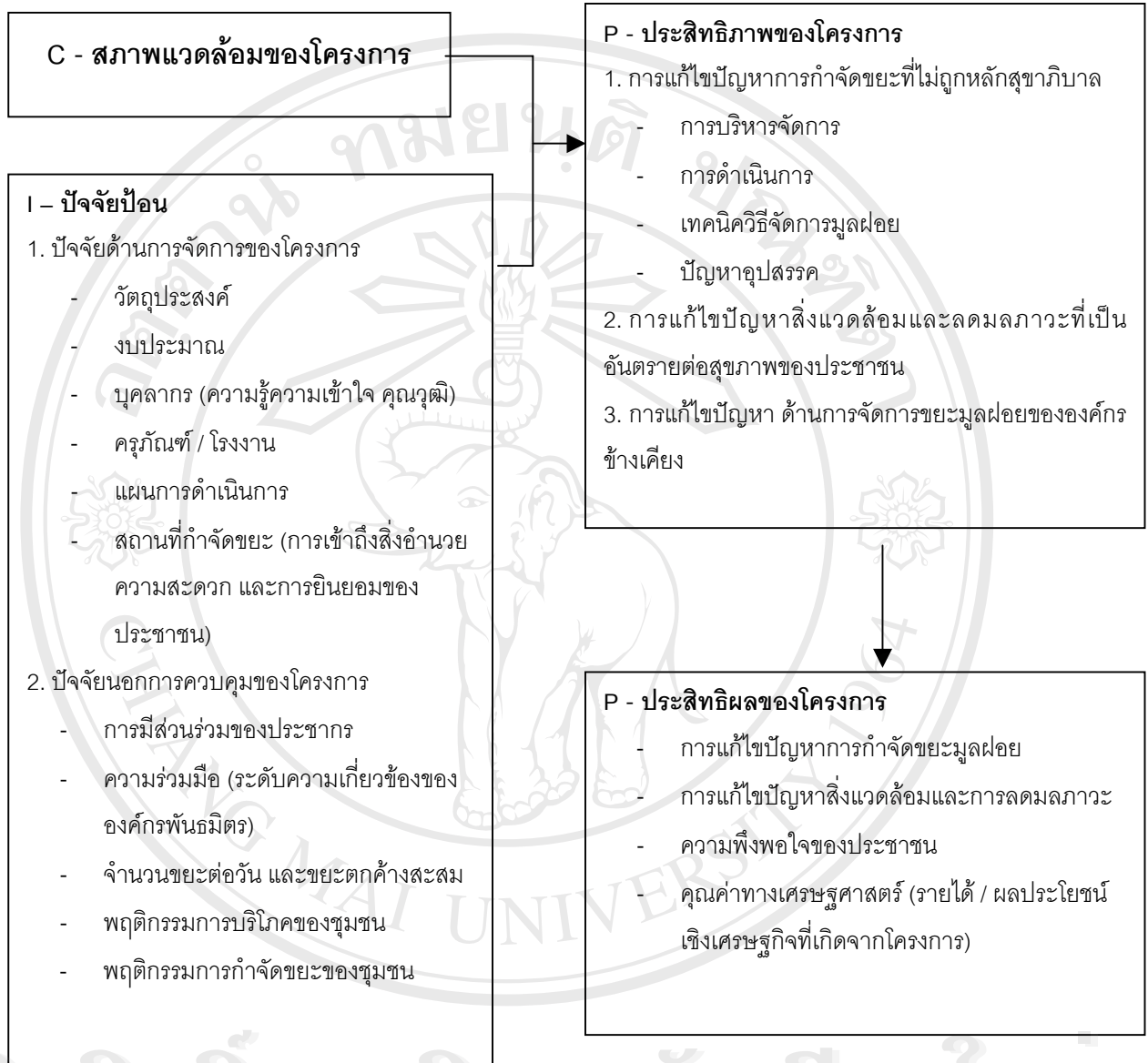
ระดับดี โครงการและกิจกรรมต่างๆ ดำเนินการจนได้ และสำเร็จใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์หลัก และวัตถุประสงค์รองทั้งในมิติของนามธรรมและรูปธรรม

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านการจัดการขยะได้เน้นทั้ง พฤติกรรมกรรมบุคคลของผู้บริโภคและการจัดการขยะของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่การ ประเมินผลโครงการได้เน้นด้านหลักเศรษฐศาสตร์และสังคม ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของโครงการต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภูมิที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย